

Karaman-Ayrancı Divle Köyü'nde Bulunan İki Çeşmenin Mimari Açından İncelenmesi

Ali TEKİN¹

Öz

Araştırma Makalesi

Türk mimarisinin en önemli yapı gruplarından olan çeşmeler, canlıların yaşamı için de vazgeçilmezdir. Çeşmeler; ortada nişi örten bir kemer, taslık/bardaklık, lüle, musluktan akan suyun biriktiği bir yalak, yalağın iki yanında dinlenme sekisi bulunan cephe düzenine sahiptir. Bu çalışmada, Divle'nin tarihi gelişimi ana hatlarıyla verilmeye çalışılmış ve köyde bulunan iki adet çeşme yapısının Türk su mimarisi içindeki yerleri belirlenmeye çalışılmıştır. Köyde bulunan çeşmeler malzeme, plan, mimari ve süsleme özellikleri bakımından sanat tarihi disipliniyle ele alınmıştır. Ayrıca çeşmeler Karaman ve Konya başta olmak üzere Anadolu'daki benzer örneklerle karşılaştırılmıştır.

Divle, Karaman'ın Ayrancı ilçesine bağlı bir köydür. Divle ve çevresinin Roma ve Bizans dönemleriyle birlikte önem kazandığı bilinmektedir. Türk yerleşimi ise muhtemelen Karamanoğulları döneminde başlamıştır. Divle, Osmanlı döneminde önemli bir kaza merkezi olarak dikkati çekmektedir. 19. yüzyılın ortalarından itibaren ise Ayrancı'nın gelişmesiyle birlikte önemini yitirmiştir. Divle Köyü çeşmeleri bağımsız, tek cepheli ve sivri kemerli kuruluş sergilemektedir. Ayrıca bu çeşmeler taştan oyma lüleleriyle dikkat çekmektedirler. Bu çeşmelerin Geç Dönem Osmanlı özellikleri gösterdiğini ve işlevsellikleri ön planda tutularak inşa edilmiş olduklarını söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Karaman, Ayrancı, Divle, Çeşme Mimarisi

Architectural Analysis of Two Fountains Located in Divle Village, Karaman-Ayrancı

Abstract

Research Paper

Fountains, which are among the most important architectural structures in Turkish architecture, are also indispensable for the lives of living beings. The fountains feature a facade arrangement consisting of a central arch covering a niche, a basin for cups, a pipe, and a trough where the flowing water accumulates, along with resting sections on both sides of the trough. In this study, an attempt has been made to provide an outline of the historical development of Divle and to determine the placement of two fountain structures within the context of Turkish water architecture in the village. The village's fountains have been studied in terms of art history discipline, covering their materials, layout, architectural elements, and ornamentation. Furthermore, the fountains have been compared with similar examples in Anatolia, primarily in Karaman and Konya.

Divle, is a village located in the Ayrancı district of Karaman. It is known that Divle and its surroundings gained importance during the Roman and Byzantine periods. Turkish settlement likely began during the period of the Karamanoğlu dynasty. During the Ottoman period, Divle stood out as an important administrative center (kaza merkezi). However, starting from the mid-19th century, it gradually lost its significance with the development of Ayrancı. The fountains of Divle Village exhibit an independent, single-faced, and pointed-arched configuration. Additionally, these

¹Öğr. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, alitekin@kmu.edu.tr

fountains are noteworthy for their carved stone spouts. We can say that these fountains exhibit characteristics of Late Ottoman period and were constructed with a focus on functionality.

Keywords: Karaman, Ayrancı, Divle, Fountain Architecture

Makale Bilgileri / Article Info

Alındığı Tarih / Received 20.09.2023

Kabul Tarihi /Accepted 17.11.2023

1. Giriş

Ayrancı'nın yirmi altı köyünden biri olan Divle Köyü (Köylerimiz, 1968: 531) ilçeye on beş km uzaklıkta, sarp kayalıklarla çevrili bir vadi içerisinde dağmık bir şekilde kurulmuş olup, doğusunda Kıraman Köyü, batısında Ayrancı ilçesi ve Buğdaylı Köyü, kuzeyinde Ağızboğaz Köyü, güneyinde ise Melikli ve Çat köyleriyle çevrilidir (Kocatürk ve Ülkümen, 2017: 478).

Karaman çevresindeki, ismi Türkçe olmayan yerleşim merkezleri arasında yer alan Divle'nin, Roma-Bizans döneminde kurulmuş olduğu düşünülmektedir (Gümüşçü, 2001: 36). Köy, Antik çağda Lykaonia-Kilikya bağlantısını sağlayan yol üzerinde bulunmaktaydı (Kurt, 2011: 78). Divle isminin yanında bir de Devle (Değle) Köyü yer almaktadır. Devle'nin Mazanşehir'e (Madenşehir) bağlı Hisarlık karyesi olduğu sanılmaktadır (Gümüşçü, 2001: 36). I. yüzyılın ortalarına doğru Hristiyanlığın yayılmaya başlamasıyla birlikte, köy ve çevresinin önem kazandığı bilinmektedir. Özellikle Başlamışlı mevki ile birlikte çevresindeki kaya yerleşmeleri Bizans devrine tarihlendirilmektedir (Kurt, 2011: 79). Köydeki Türk varlığının ise Karamanoğulları döneminde gerçekleştiği ve yörenin Salur boyuna bağlı olduğu düşünülmektedir (Özel, 2008: 113-114). Bu dönemde Karamanoğlu Halil Bey'in köyde zaviye kurdurduğu bilinmektedir (Erdoğan, 1994: 92). Şikârî ise Karamanoğlu Fahreddin Bey'in Bolkar Dağı'nın dibindeki Devle'yi yaylak edinip burada bir saray yaptırdığını belirtmektedir (Şikari, 2005: 139). Bertrandon de la Broquiére'in seyahatnamesinde (1432) Lârende ile Ereğli arasında konumlandırılan Mağara Köy'ün de Divle Köyü olduğu belirtilmektedir (Bertrandon, 2000: 181).

16. yüzyıl kaynaklarına göre Lârende livasına bağlı (387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri, 1996: 86) bir köy iken, 18. yüzyılın ilk yarısında ise kaza merkezi konumuna gelmiştir (Konya Şer'iyye Sicili 48/279-1). 1833 yılında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın bölgeyi ele geçirip Helimoğullarından Mehmed'i kazaya voyvoda olarak atamıştır (Özel, 2008: 115). 1833-1845 yılları arası nüfus defterine göre Divle'nin beş mahallesi ve altı karyesi bulunmaktadır (Kayacık, 2019: 12). Kaza'nın 1852 yılında Sultan Abdülmecid'in emriyle Ereğli'ye bağlandığı anlaşılmaktadır (Özdil, 2012: 31). 1856-1857 yılı salnamesine göre ismi Kureş maa Divle'dir (Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, 1273: 95-69). 1860'lı yılların sonlarında ise kaza merkezliği

lağvedilerek nahiye merkezine dönüştürülmüştür (Özel, 2008: 235). 1868 Konya Salnamesine göre Ereğli Kazası'nın iki nahiyesinden biri olarak görülmektedir (Hicri 1285 Konya Vilayeti Sâl-namesi 1, 2007: 104). 1903 yılında Kırım Muhacirleri ile Osmaniye (Ayrancı) adlı yerleşimin kurulmasıyla köy durumuna gelmiştir (Kocatürk ve Ülkümen, 2017: 483). Köyün adı 1964 yılında Uçarman olarak değiştirilse de (İncekara, 2005: 214; Özel, 2008: 122), 2016 yılında tekrar Divle olmuştur (Kocatürk ve Ülkümen, 2017: 485).

2. Çeşmeler

2.1. Akpınar Çeşmesi

2.1.1. Malzeme ve Teknik

Çeşmenin yapım malzemesi kesme taş olup, derz aralarında betonarme harç görülmektedir. Kitabesi de taştır. Çeşmenin lülesi (Resim 6) ise mermerden yapılmıştır.

2.1.2. Mimari

Köy merkezine hâkim bir noktada, 156 ada, 48 parselde yer alan çeşme, doğu-batı doğrultusunda, bağımsız olarak konumlandırılmıştır. Yüksekliği 1.93 m, genişliği 1.95 m ve derinliği 1.21 m olan çeşme tek cephelidir (Resim 2-3). İki bölümlü bir yalağa sahip çeşmenin ilk yalağı taştan (Resim 5) ikincisi ise betonarmedir. Yapıda dinlenme sekisi bulunmamaktadır. 0.46x1.09 m ölçülerindeki çeşme nişini örten sivri kemer, çeşme nişini de aynı kot da dolaşan düz profilli iki silmeyle süslenmiş yekpare ayaklar üzerine oturmaktadır. Çeşmenin taşlık bölümü yoktur. Çeşmenin örtüsü yağmur ve kar sularının daha kolay yapıdan uzaklaşması için önden arkaya doğru meyilli olarak yapılmıştır.

2.1.3. Süsleme

Çeşmenin silme kuşakları ve oyma şeklinde yapılmış lülesi süs unsuru olarak verilebilir.

2.1.4. Kitabe

0.28x0.29 m ölçülerindeki şu şekildedir:

1- 1936

2- ۱۲۰۰

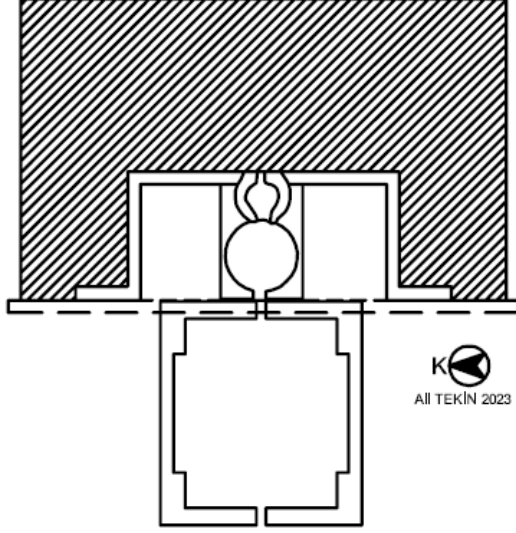
3- 1962

2.1.5. Tarihlendirme

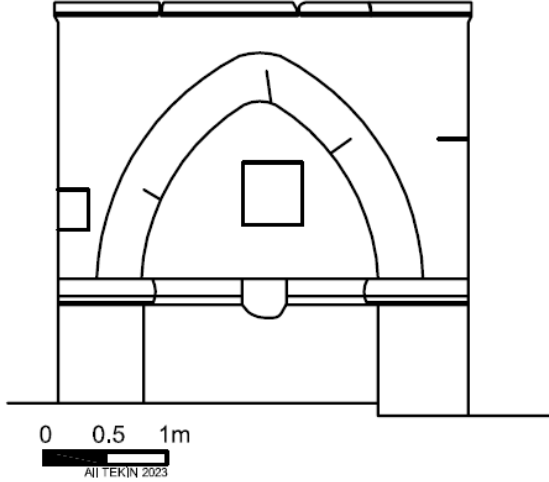
Kitabede ikisi Latin harflerle kazıma olarak, diğeri ise Arapça harflerle kabartma olarak verilmiş üç tarih ibaresi bulunmaktadır (Resim 7). Buna göre çeşme 1250/1834-1835 yılında inşa edilmiş, 1936 ve 1962 yıllarında tamir edilmiştir.

2.1.6. Mevcut Durum

Çeşme günümüzde sağlam olup işlevini sürdürmektedir.

Resim 1: Çeşmenin planı (A. Tekin)

Resim 2: Çeşmenin cephesi (A. Tekin)

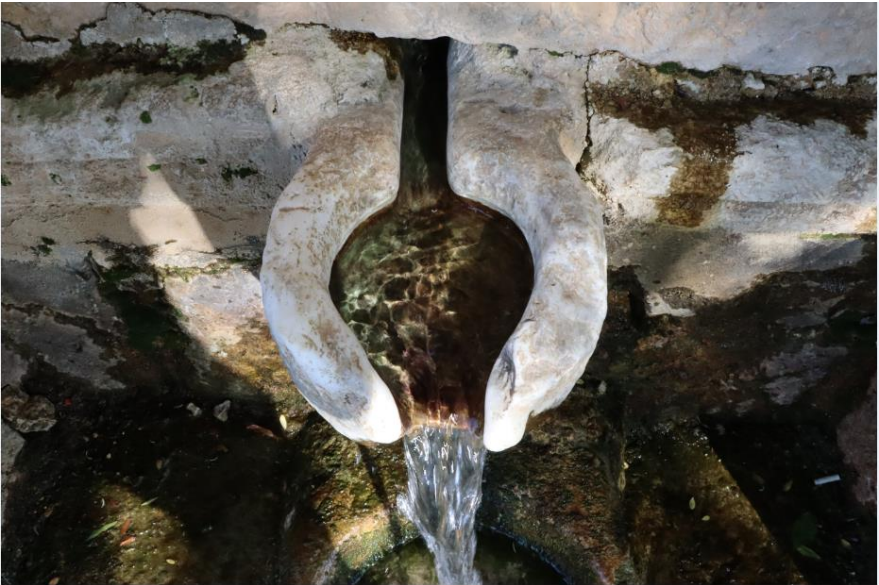
Resim 3: Çeşmenin genel görünümü (Yazar arşivi)

Resim 4: Çeşmenin batı cephesi (Yazar arşivi)

Resim 5: Çeşmenin yalağı (Yazar arşivi)

Resim 6: Çeşmenin lulesi (Yazar arşivi)

Resim 7: Çeşmenin kitabesi (Yazar arşivi)

2.2. Adsız Çeşme

2.2.1. Malzeme ve Teknik

Yapımında kesme taş ve derz aralarında betonarme harç kullanılmıştır.

2.2.2. Mimari

Köy içi mevkiinde 194 ada, 11 parselde yer alan çeşme, eğimli bir arazi üzerinde (Resim 10) ve kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmıştır. Bağımsız inşa edilen tek cepheli çeşme (Resim 9), 1.54 m yüksekliğinde, 1.99 m genişliğinde ve 0.93 m derinliğindedir olup, yalak kısmı toprak altında kalmıştır. Dinlenme sekisi bulunmayan çeşmenin, 0.24x0.38 m ölçülerinde bir lülesi (Resim 12) bulunmaktadır. 0.48x1.12 m ölçülerindeki çeşme nişini örten sivri kemer, yekpare ayaklar üzerine oturmaktadır. Kitabelik ise boştur. Hemen altında ise dikdörtgen formlu taslık bölümü vardır. Çeşmenin örtüsü kısmen yıkık vaziyettedir.

2.2.3. Süsleme

Çeşmenin oyma şeklinde yapılmış lülesi tek süsleme unsuru olarak gösterilebilir.

2.2.4. Kitabe

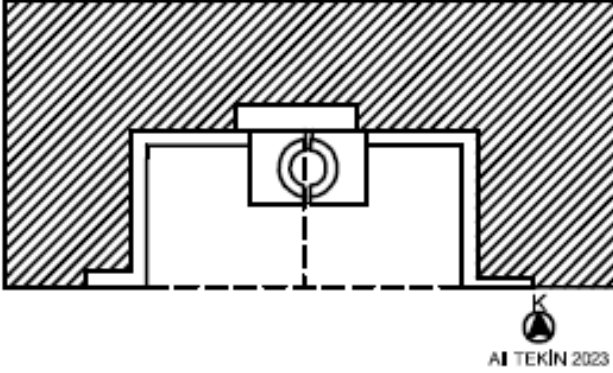
Çeşmede herhangi bir kitabe bulunmamaktadır.

2.2.5. Tarihlendirme

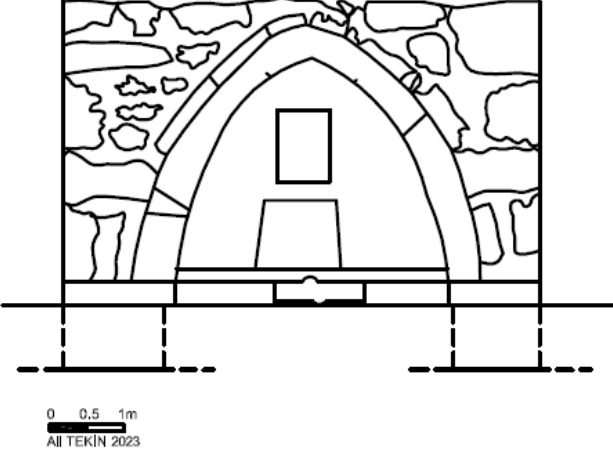
Çeşmenin cephe kompozisyonu ve Akpınar Çeşmesi ile benzerliği dikkate alındığında 19. yüzyılın ortalarında yapıldığını söyleyebiliriz.

2.2.6. Mevcut Durum

Çeşme günümüzde kısmen sağlam fakat işlevsizdir.

Resim 8: Çeşmenin planı (A Tekin)

Resim 9: Çeşmenin cephesi (A. Tekin)

Resim 10: Çeşmenin genel görünümü (Yazar arşivi)

Resim 11: Çeşmenin batı cephesi (Yazar arşivi)

Resim 12: Çeşmenin lülesi (Yazar arşivi)

3. Değerlendirme ve Karşılaştırma

Anadolu’da inşa edilen çeşmeler, bugüne kadar yapılan çalışmalarla birlikte farklı şekillerde değerlendirilmiş ve sınıflandırılmıştır (Arseven, 1943: 389-390; Aytöre, 1962: 45-49; Ödekan, 1992: 284; Önge, 1997: 11-18). Divle Köyü’ndeki çeşmeler malzeme, yapı elamanlarına, kitabe ve süsleme gibi ana başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında incelediğimiz Akpınar Çeşmesi ve Adsız Çeşme bağımsız olarak, tek cepheli ve sivri kemerli formda inşa edilmişlerdir. Karaman Hisar Çeşmesi (1809) (Denktaş, 2000: 95), Bayburt Paşaoğlu Çeşmesi (1810) (Karademir, 2016: 338), Mersin Mut Hacı Ahmetli Köyü Çeşmesi (1833-34) (Dayar, 2017: 51), Karaman Davulcu Çeşmesi (1835) (Denktaş, 2002: 195), Aksaray Taşpınar Uzartık Çeşmesi (1835-36) (Erdal, 2014: 384), Konya Ahırlı Akkise Tatlıoluk Çeşmesi (1861) (Mutlu, 2014: 116), Aksaray Karataş Köyü Hacı Mehmed Çeşmesi (1897-98) (Erdal, 2014: 387), Karaman Damlapınar Köyü Çeşmesi (1899) (Karpuz, 2009: 358), Karaman Aşırın Çeşmesi (19. yüzyıl başları) (Denktaş, 2000: 84) Karaman Kazımkarabekir Yollarbaşı Köyü Çeşmesi (19. yüzyıl) (Karpuz, 2009: 591), Mersin Erdemli Arslanlı Köyü Çeşmesi (19. yüzyıl) (Tay, 2018: 680), Denizli Çivril Tokca Koca Çeşmesi (19. yüzyıl) (Cirtil, 2008: 84), Mersin Erdemli Karahıdırlı Köyü Çeşmesi (19. yüzyıl) (Tay, 2018: 690), Karaman Mavu Çeşme (19. yüzyılın ikinci yarısı) (Denktaş, 2000: 135), Mersin Gülnar Miskale Çeşmesi (19. yüzyılın son çeyreği) (Erbaş, 2022: 55), Aksaray Koçpınar Çeşmesi (19-20. yüzyıl) ((Erdal, 2014: 390) ve Konya Hatunsaray Gökyurt Yukarı Harman Yeri Çeşmesi (19. yüzyıl sonu

ile 20. yüzyıl başları) (Mutlu ve Bozkurt, 2023: 706) 19. yüzyılda yapılmış, bağımsız kuruluşlu, tek cepheli ve sivri kemerli çeşmelerden bazılarıdır.

3.1. Malzeme

Akpınar ve Adsız çeşmelerinin inşa malzemesi taştır. Derz aralarında ise betonarme harç kullanılmıştır. Akpınar Çeşmesi'nin lülesi mermerdir.

3.2. Yapı Elemanları

3.2.1. Duvar

Divle Köyü'ndeki çeşmelerin arka ve yan cepheleri duvarlarla sınırlandırılmıştır.

3.2.2. Ayaklar

Örneklerimizde çeşme nişini örten kemerler, yanlarda yekpare ayaklar tarafından taşınmaktadır. Kemer taşıyan bu ayaklar 0.42 m eninde ve 0.27 m ile 0.52 m yüksekliğindedir.

3.2.3. Kemerler

Çeşme mimarisinde en önemli yapı elemanı kemerlerdir. Divle Köyü'ndeki çeşmeler sivri kemerlidir.

3.2.4. Örtü

Akpınar Çeşmesi'nin örtüsü meyilli olarak yapılmıştır. Adsız Çeşme'nin örtüsü ise günümüze ulaşmamıştır.

3.2.5. Taslık/Bardaklık

Örneklerimizden sadece Adsız Çeşme'de dikdörtgen formlu bir taslık bölümü bulunmaktadır. Dahhak Sokak Çeşmesi (XIX. yüzyıl başları) (Denktaş, 2000: 101) ve Kazımkarabekir Yollarbaşı Köyü Çeşmesi (XIX. yüzyıl) (Karpuz, 2009: 591) Karaman'daki taslığı dikdörtgen formlu çeşmelerdendir.

3.2.6. Dinlenme Sekileri

Örneklerimizde dinlenme sekisi bulunmamaktadır.

3.2.7. Su Yalağı

Çeşmelerin önüne yerleştirilen ve yanlara su sıçramasını diye konulan delikli tekne olan yalaklar, aynı zamanda hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan kaplardır (Hasol, 1979: 531). Akpınar Çeşmesi'nin yalağı iki bölümdür. Adsız Çeşme'nin ise muhtemelen yol kodunun altında kalmıştır.

3.2.8. Kitabe

Akpınar Çeşmesi'nin kitabesi taş malzemeden yapılmıştır. Kitabede görülen üç farklı tarihten Arapça olanı kabartma, Latin harfli olanları ise kazıma şeklinde verilmiştir.

3.2.9. Süsleme

İncelediğimiz örnekler süsleme açısından oldukça sadedir ve işlevleri ön planda tutularak inşa edilmişlerdir. Akpınar Çeşmesi'nde silme kuşağı ve mermerden oyma lüle cepheyi hareketlendiren unsurlar olarak göze çarpmaktadır. Adsız Çeşme'de ise taştan oyma lülesi tek süs unsuru olarak sayılabilir.

4. Sonuç

Divle Köyü'nde bulunan Akpınar ve Adsız çeşmeleri mimari açıdan değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çeşmeler malzeme, yapı elemanları ve süsleme özellikleri bakımından ele alınmış ve Türk mimarisindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Akpınar Çeşmesi bakımlı ve faal durumda, Adsız Çeşme ise kısmen bakımlı olup işlevsizdir. Tek cepheli biçimde inşa edilen örneklerimiz sivri kemer formudur. Kesme taşla inşa edilen çeşmeler kendilerine has lüleleriyle dikkati çekmektedir. Süsleme yönünden ise sade örneklerdir. Günümüzde her eve içme suyunun gelmesi, bu çeşmelere olan ihtiyacın ortadan kalkmasına ve çeşmelerin kaderine terk edilmesine sebep olmuştur. Günümüze ulaşan çeşmelerin koruma altına alınması, onarım gerektirenlerin ise restore edilmesi son derece önemlidir.

Kaynakça

- 48 Numaralı Konya Şer'iyye Sicil Defteri, H. 1130-1131 (1717-1719).
- 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530) I Konya, Bey-şehri, Ak-şehir, Larende, Ak-saray, Niğde, Kayseriyye ve İç-il Livâları, Haz. Ahmet Özkılınç vd., Ankara: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu:32, Defter-i Hâkânî Dizisi: III, 1996).
- Aytöre, Ayhan (1962). "Türklerde Su Mimarisi". *I. Türk Sanatları Kongresi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi: 45-69.
- Bertrandon de la Broquiére (2000). *Bertrandon de la Broquiére'in Deniz Aşırı Seyahati* (Haz. Ch. Schefer, Çev. İlhan Arda). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Cirtil, Saim (2008). "Denizli Çivril Su Yapıları". Ali Boran vd. (Ed.). *Uluçam Armağanı*. Ankara: Van Çevre ve Kültür Derneği Yayınları: 71-96.
- Dayar, Murat (2017). *Mersin - Mut'taki Mimari Eserler*, Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Denktaş, Mustafa (2000). *Karaman Çeşmeleri*, Kayseri: Kırılcım Yayınları.
- Erbaş, Sümeyye (2022). *Gülner'daki Türk Devri Mimari Eserler*, Yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Erdal, Zekai (2014). Aksaray'da Türk Devri Mimarisi, Doktora tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Erdoğan, M. Akif (1994). "Karaman Vilayeti Zaviyeleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IX: 89-158.
- Gümüüşçü, Osman (2001). *XVI. Yüzyıl Larende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Hasol, Doğan (1979). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Hicri 1285 Konya Vilayeti Sâl-nâmesi-1-* (2007). Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya.
- İncekara, H. İbrahim (2005). "Karaman İlçe, Köy ve Kasaba İsimlerinin Anlamları". Şu kitapta: *Karaman Tarihi ve Kültürü*. VI, Karaman: Karaman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 195-222.
- Karademir, Murat (2016). "Tarihî Bayburt Çeşmelerinden Örnekler". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 19 (1): 327-347.
- Karpuz, Haşim (2009). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Karaman*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kayacık, Berna (2019). *Divle Kazasının Nüfus Yapısı (1833-1845)*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kocatürk, Adem ve Ülkümen, Osman (2017). *İlçe, Belde ve Köyleri ile Karaman Tarihi*. İstanbul: Karaman Belediyesi Kültür Yayınları.
- Köylerimiz I Mart 1968 Gününe Kadar*. (1968). Ankara: Başbakanlık Basımevi D.S.İ.

- Kurt, Mehmet (2011). *Antik Çağda Karaman (Laranda) ve Yakın Çevresi (Tarihi Coğrafya-Yerleşimler-Kalıntılar-Buluntular)*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Mutlu, Mehmet (2014). *Konya'da Su Mimarisi*, Doktora tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Mutlu, Mehmet ve Bozkurt, Tolga (2023). "Konya-Hatunsaray (Lystra) ve Çevresindeki Su Yapıları". *DTCF Dergisi*, 63 (1): 686-745.
- Ödekan, Ayla (1992). "Kentçi Çeşme Tasarımında Tipolojik Çözümleme". Ömer Kırkpınar (Haz.). *Semavi Eyice Armağanı İstanbul Yazıları*, İstanbul, İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları: 281-290.
- Önge, Yılmaz (1997). *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özdil, Orhan (2012). *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Ereğli*. Konya: Anadolu Ereğli Güç Birliği Derneği Kültür Yayınları.
- Özel, Muzaffer (2008). *Karaman Ayrancı Tarihi ve Bugünü*. İstanbul: Çapa Matbaası.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye. Sene 1273 (1857), 11. Def'a, İstanbul: Takvimhane-i Amire, (1273/1856). Ruesay-ı Milel-i Hamse yok.
- Şikârî (2005). *Karamnâme (Zamanın Kahramanı Karamaniler'in Tarihi)* (Haz. Metin Sözen, Necdet Sakaoğlu). İstanbul: Karaman Valiliği-Karaman Belediyesi Yayını.
- Tay, Lokman (2018). "Mersin-Erdemli Çeşmeleri". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2): 675-701.